

■■■ LECTURIS SALUTEM! ■

Üdvözet az olvasónak!

Lecturis salutem! – köszöntötték egykor a könyvük bevezetőjében az olvasóikat a szerzők. Persze akkor még a könyvet írók és olvasók tudtak, értettek latinul. Ma már ez csak igen kevesekről mondható el, magam sem tartozom közéjük. És hogy mégis ehhez a rég elhagyott és talán már egészen el is feledett szokáshoz folyamodom, annak egyszerű az oka: mély és őszinte tisztelet mind a hajdanvolt írástudók, mind pedig a mai olvasók iránt.

Pacsér múltjáról, a még használatos vagy már a feledés homályába vesző földrajzi neveiről, tájszavairól, népdalairól és egyéb emlékeiről szóló könyvet tart kezében a tisztelt olvasó.

Nem vagyok a falu szülöttje. Húszéves voltam, amikor hatvankét évvel ezelőtt *gyöttment*ként idekerültem. Az őslakosok közül akadtak is néhányan, akik egyik-másik Pacsérral foglalkozó írásom láttán, hallatán szóvá is tették (talán nem csak irigységből): „Hogy lehet az, hogy Pacsérról olyasvalaki ír könyvet, aki nem is pacséri?” De ezt most hagyjuk, ne firtassuk!

Ahogy említettem, felnőtt fejjel érkeztem Pacséra 1955. március 1-jén. Addig szülőfalumban, Csantavéren és gimnáziumi éveim színhelyén, Szabadkán éltem, forgolódtam. Az ottani szokásokkal, hagyományokkal, nyelvhasználattal éltem. Meg is lepődtem, amikor az új szálláshelyemen számomra addig ismeretlen szokásokkal, hagyományokkal, kifejezésekkel találkoztam. Az őszi hidegek közeledtével itt hallottam először, hogy a reggeli enyhe fagyok hatására a vályúban, vödörben, útszéli árkokban, kisebb-nagyobb gödrökben, mélyedésekben álló víz *bepillédzik*, *bepilléседik*. Addig az számomra csak *bebőrösödött*. Ekkor hallottam azt is, hogy a pacséri gyerekek a téli fagyok beálltával nem *iringálnak*, csak *csuszkálnak* a jégen. A legények, nagylányok, de még a családapák is, családostul vagy csak úgy magányosan, *farsangolnak*, ha lovas szánkóval járják a falu hóval borított utcáit, akkor is, ha szórazásból, és akkor is, ha csak jártatják a lovakat. Aztán a langyos tavaszi napok beköszöntével az utcán játszadozó pacséri gyerekek akkoriban még *kacskáztak*. Kisiskolás koromban Csantavéren ugyanezt a játékot *dólézásnak* hívtuk. A köznyelvben valamikor

bigézésnek mondták. Ma már sem a köznyelv, sem a népnyelv nem használja, a játékot pedig a mai gyerekek még hírből sem ismerik.

Pacséron hallottam először a májusi fagyosszentekről: Szervácról, Pongrácról, Bonifácról, no meg Orbánról. Mondókájával Medárd is itt köszöntött rám először: *Ha Medárdkor esik, akkor 40 napig esik.*

A pacsériak a tavasszal beköszöntő kerti munkák során konyhakertjeikben nem palántát palántálnak, hanem *palántot*. Hogy a jön és a megy ige egyes szám harmadik személyű alakja a környékbeliektől eltérően Pacséron *gyön* és *megyen* alakban használatos.

Hatodikos diákjaimtól hallottam először 1959 decemberében, hogy Pacséron még a régi értelmében ismerik és használják az ural igét. Az egyik osztályfőnöki órán ugyanis tehetetlen kétségbeesésükben így fakadtak ki diáklánykáim: *Mér uraljuk Juliskát, hogyha ő nem akarja megmondani, mi a baja?*

Hogy (nyílt) e-znek, avagy egy vidéki piacozó kitűnő megfigyelése szerint pestiesen beszélnek, az eleinte úgy tűnt föl, hogy ahol én inkább ö-vel ejteném a szót, itt e-vel hallom: *peder, pedris, perkel, perzsel, petty, seper, sepredik, seprű, serilesztő, setit, setites, setítedik, setítkik, tepertő, veder, veres* stb.

Pacséron viszont sohasem hallottam a másfelé egyébként széles körben ismert és emlegetett szólást: *F... tört, mint a pacséri rétesnek.*

Eleinte csak érdekességekként jegyeztem meg, és csak később írtam le a számomra új szavakat, kifejezéseket, szokásokat (*berhel, bondor, botló, csontol, ejtődzik, kacska kezű, pihédzik, pihőce, ragaj, szoka, vendel...*), 1958-ban pedig már a nyomtatás (a szemnyerés fő formája) után nyomozva tudatos, irányított gyűjtéssel gyarapítottam tudásom. Elhatároztam, hogy szótárt írok, és összeállítom a Pacséron ismeretes, használatos tájszavakat. Ennek érdekében 1970–72-ben gyűjtést is végeztem. A szótárírásról azonban lemondtam. Szándékomról 1972-ben csak egy közleményben, *Mutatvány a készülő pacséri szótárból* címmel tájékoztattam a hungarológia iránt érdeklődőket,¹ azután 1975-ben egy részterület anyagát kiválogatva megírtam a pacséri földművelés

■
¹ In: *A Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei*, 1972. 13. sz.

és állattartás szótárát.² Írtam egyéb tanulmányokat és ismertetőket is, melyekből egy falumonográfia született. Adatait hasznosíthatják a különféle tudományok (történelem, nyelvtudomány, néprajz stb.) tudják hasznosítani, de lapjairól a múltunk iránt érdeklődő olvasó is megismerheti, milyen küzdelmesen alakult a falu sorsa, története, mennyi mindent kellett megélnie, átélnie, amíg napjainkig eljutott. Felemelő érzés látni, hogy a hol békés, szorgos, hol nagyon mozgalmas életet élő elődeink a nehéz körülmények között is, a sokszor zivataros történelmi időkben is emberek tudtak maradni.

² Pénovácz Antal:
A pacséri földművelés és állattartás szótára.
Újvidék, 1975, Hungarológiai Intézet.

